# JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
F. G. JACOBS
25 päivänä toukokuuta 2000 *

1. Tässä asiassa on kyse yhtäältä maantieteellisten alkuperämerkintöjen suojaa ja tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevan yhteisön oikeuden ja toisaalta maantieteellisiä alkuperämerkintöjä ja vilpillistä kilpailua koskevan kansallisen lainsäädännön, kuluttajansuoja mukaan lukien, välisistä yhtymäkohdista. Bundesgerichtshof (Saksa) kysyy yhteisöjen tuomioistuimelta, onko maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suojasta 14 päivänä heinäkuuta 1992 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2081/92 [1] (jäljempänä asetus N:o 2081/92) esteenä sellaisen kansallisen säännöksen soveltamiselle, jolla kielletään tavanomaisen maantieteellisen alkuperämerkinnän harhaanjohtava käyttö.

2. Totean heti aluksi, että tällä alalla käytetystä terminologiasta saattaa jo sinänsä aiheutua lukuisia sekaannuksia. Kun käytän ilmaisua "maantieteellinen alkuperämerkintä" (geographical indication of source) [2], tarkoitan sillä yksinkertaisesti sitä paikannimeä, jolla tuote on nimetty, silloin kun tuotteen ominaisuuksien ja sen maantieteellisen alkuperän välillä ei ole yhteyttä ja kuluttajille saattaa nimen käytön perusteella joko syntyä tai jäädä syntymättä vaikutelma siitä, että tuote on peräisin kyseisestä paikasta. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin käyttää lisäksi tässä merkityksessä ilmaisua "tavanomainen maantieteellinen alkuperämerkintä" ("simple geographical indication of source"). Sitä vastoin käytän ilmaisuja "maantieteellinen merkintä" (geographical indication) [3] ja "alkuperänimitys" (designation of origin) [4] ainoastaan siinä merkityksessä, joka on määritelty asetuksessa N:o 2081/92, eli (yhteenvedonomaisesti todettuna) silloin kun on olemassa yhteys tuotteen ominaisuuksien ja sen maantieteellisen alkuperän välillä. [5]

## Tosiseikat ja pääasian käsittelyn vaiheet

3. Vastaaja, joka harjoittaa panimotoimintaa Warsteinissa, on "pilseniläisellä menetelmällä pannulle oluelle" Saksassa 24.10.1990 rekisteröidyn tavaramerkin nro 1 166 399 "Warsteiner" haltija. Syksyllä 1990 vastaaja osti panimon Paderbornista, joka sijaitsee 40 kilometrin päässä Warsteinista.

* Alkuperäinen kieli: englanti.

1 — EYVL L 208, s. 1; sellaisena kuin se on muutettuna 17.3.1997 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 535/97 (EYVL L 83, s. 3).

2 — "Indication de provenance géographique" ja "geographische Herkunftsangabe".

3 — "Indication géographique" ja "geographische Angabe".

4 — "Appellation d'origine" ja "Ursprungsbezeichnung".

5 — Määritelmä kokonaisuudessaan, ks. jäljempänä 25 kohta.

4. Riidan kohteena ovat ne sanamuodot, joita vastaaja käytti Paderbornin panimossa valmistettua "Light"- ja "Fresh"-tyyppistä olutta sisältävien pullojen etiketeissä vuoden 1991 loppuun saakka. Pullojen etupuolen etiketeissä näitä oluita kuvattiin ilmaisuilla "Warsteiner Premium Light" ja vastaavasti "Warsteiner Marke (tavaramerkki Warsteiner) Premium Fresh". Molempien oluttyyppien pullojen takapuolen etiketeissä toistettiin nimi, annettiin oluen menekkiä edistävää tietoa ja todettiin lopuksi seuraavaa:

"Pantu erityisesti saksalaisten puhtausvaatimusten mukaisesti ja pullotettu uudessa Paderbornin panimossamme".

5. Tässä vaiheessa totean olevan riidatonta, että "Warsteiner", joka on adjektiivimuoto paikannimestä "Warstein", on maantieteellinen alkuperämerkintä ja että Warsteinissa pannulla oluella ei ole paikkakuntaan liittyviä ominaisuuksia: tavaramerkillä Warsteiner varustetun oluen maine johtuu oluen laadusta ja tavaramerkin myynninedistämisestä.

6. Muutoksenhakija on yhdistys, jonka tavoitteena on sen sääntöjen mukaan torjua vilpillistä kilpailua. Se katsoo, että etikettien ulkonäkö on harhaanjohtava ja että maantieteellistä alkuperämerkintää "Warsteiner" ei voida tämän takia käyttää Paderbornissa valmistetulle oluelle.[6] Vastaaja väittää, että kuluttajat eivät pidä "Warsteiner"-nimitystä viittauksena maantieteelliseen alkuperään. Asiakkaat eivät tunne Warsteinia paikkakuntana, ja vaikka jotkut heistä yhdistäisivätkin "Warsteiner"-nimityksen maantieteelliseen alkuperään, oluen arvostus ei riipu paikkaan liittyvistä tekijöistä. Vastaajan mukaan on olemassa muitakin maantieteellisellä alkuperämerkinnällä merkittyjä oluita, jotka eivät ole (yksinomaan) peräisin kyseisellä merkinnällä nimetystä paikasta.

7. Landgericht Mannheim, teetettyään ensin kuluttajatutkimuksen, hyväksyi pääasiallisesti valittajan kieltomääräystä koskevan vaatimuksen ja 10.6.1994 antamallaan määräyksellä kielsi vastaajaa tarjoamasta ostettavaksi, jakelemasta ja/tai saattamasta vaihdantaan edellä mainituilla etiketeillä varustettuina "Warsteiner Premium Light"- ja "Warsteiner Premium Fresh" -oluita, jotka oli valmistettu Paderbornin panimossa. Landgericht perusti päätöksensä Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerbin[7] (laki vilpillisestä kilpailusta; jäljempänä UWG) 3 §:ään.

8. Oberlandesgericht Karlsruhe, johon asiassa valitettiin, kumosi kuluttajatutkimuksesta täydentävän asiantuntijalausunnon hankittuaan Landgerichtin pää-

6 — Asiaa koskeva kansallinen lainsäädäntö esitetään jäljempänä 11 ja 15 kohdassa.

7 — Ks. jäljempänä 11 kohta.

töksen ja hylkäsi kanteen. Se katsoi, että kyseinen tutkimus osoitti, ettei nimitys johtanut merkittävää osaa haastatelluista asiakasryhmistä kuluttajien käyttäytymistä ohjaavalla tavalla harhaan. Vain 8 % niistä haastatelluista kuluttajista, jotka joivat olutta vähintäänkin satunnaisesti tai harvoin, tiesi Warstein-nimisen paikkakunnan olevan olemassa ja myös katsoi asiaa heiltä tiedusteltaessa, että tällä paikkakunnalla oli merkitystä.

9. Muutoksenhakija haki muutosta Bundesgerichtshofissa. Riidan ratkaisu riippuu tämän tuomioistuimen mukaan siitä, estääkö asetus N:o 2081/92 kansallisen suojan antamisen tavanomaisille maantieteellisille alkuperämerkinnöille: jos asetus ei vaikuta kansalliseen lainsäädäntöön, muutoksenhakijan vaatimus olisi jäljempänä esitettävistä syistä hyväksyttävä. Bundesgerichtshof on tämän vuoksi lykännyt asian ratkaisemista ja esittänyt 2.7.1998 tekemällään päätöksellä yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan kysymyksen:

"Ovatko maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suojasta 14 päivänä heinäkuuta 1992 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2081/92 säännökset esteenä sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltamiselle, jossa kielletään tavanomaisen maantieteellisen alkuperämerkinnän eli sellaisen merkinnän, jonka osalta ei ole olemassa minkäänlaista yhteyttä tuotteen ominaisuuksien ja sen maantieteellisen alkuperän välillä, harhaanjohtava käyttö?"

10. Asianosaiset, Saksan, Itävallan, Ranskan, Kreikan ja Italian hallitukset sekä komissio ovat esittäneet asiassa kirjallisia huomautuksia. Asianosaiset, Saksan, Kreikan ja Italian hallitukset sekä komissio olivat edustettuina suullisessa käsittelyssä.

**Asiaa koskeva kansallinen lainsäädäntö ja ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen tulkinta siitä**

11. UWG:n 3 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Sitä, joka antaa elinkeinotoiminnassa kilpailutarkoituksessa harhaanjohtavia tietoja — — tavaroiden alkuperästä, voidaan vaatia kieltokanteella lopettamaan sellaisten tietojen antaminen."

12. Vaikka asiassa ilmenee, että kanne nostettiin ja se ratkaistiin ensimmäisessä oikeusasteessa alun perin edellä mainitun säännöksen perusteella, Bundesgerichtshof toteaa ennakkoratkaisun esittämistä koskevassa päätöksessään, että 1.1.1995 voimaan tullut Markengesetz (tavaramerkkilaki) on asiaa arvioitaessa ensisijaisesti merkityksellinen, ja myös kaikki huomautukset on esitetty tällä perusteella.

13. Markengesetzin 6 osassa on kolme jaksoa. Ensimmäisen jakson (126—129 §)

otsikko on "Maantieteellisten alkuperämerkintöjen suoja" ja toisen (130—136 §) "Asetuksessa (ETY) N:o 2081/92 tarkoitettujen maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suoja". Kolmas jakso sisältää säännökset asetusten antamista koskevasta toimivallan jaosta.

14. Markengesetzin 126 §:n otsikko on "Maantieteellisinä alkuperämerkintöinä suojatut nimet, ilmaukset tai merkit". Tämän säännöksen 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Tässä laissa tarkoitettuja maantieteellisiä alkuperämerkintöjä ovat paikkakuntien, seutujen, alueiden ja maiden nimet sekä muut ilmaukset tai merkit, joita käytetään elinkeinotoiminnassa tavaroiden tai palvelujen maantieteellisen alkuperän osoittamiseen."

15. Markengesetzin 127 §:ssä, jonka otsikko on "Suojan sisältö", säädetään — siltä osin kuin tällä säännöksellä on merkitystä nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta — seuraavaa:

"1) Maantieteellisiä alkuperämerkintöjä ei saa elinkeinotoiminnassa käyttää sellaisille tavaroille tai palveluille, jotka eivät ole peräisin siltä paikkakunnalta, alueelta, seudulta tai maasta, johon merkinnällä viitataan, jos kyseisten nimien, ilmausten tai merkkien käytöstä muuta alkuperää oleville tavaroille tai palveluille aiheutuu maantieteellistä alkuperää koskeva harhaanjohtamisen vaara.

2) Jos maantieteellisellä alkuperämerkinnällä merkityillä tavaroilla ja palveluilla on erityisiä ominaisuuksia tai ne ovat erityistä laatua, maantieteellistä alkuperämerkintää saa elinkeinotoiminnassa käyttää tätä alkuperää oleville vastaavan tyyppisille tavaroille tai palveluille vain, jos tavaroilla ja palveluilla on nämä ominaisuudet tai ne ovat tätä laatua.

3) Jos maantieteellisellä alkuperämerkinnällä on erityinen maine, sitä ei saa elinkeinotoiminnassa käyttää muuta alkuperää oleville tavaroille ja palveluille, vaikka mitään maantieteellistä alkuperää koskevaa harhaanjohtamisen vaaraa ei ole, mikäli merkinnän käytöllä muuta alkuperää oleville tavaroille ja palveluille voidaan ilman perusteltua syytä vilpillisesti hyötyä maantieteellisen alkuperämerkinnän maineesta tai erottamiskyvystä tai aiheuttaa niille vahinkoa."

16. Markengesetzin 128 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Milloin joku käyttää elinkeinotoiminnassa nimiä, ilmauksia tai merkkejä tämän lain 127 §:n vastaisesti, ne, jotka ovat oikeutettuja vetoamaan oikeuksiinsa vilpillisestä kilpailusta annetun lain 13 §:n 2 momentin nojalla, voivat oikeudessa vaatia tällaisen käytön kieltämistä."

17. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen mukaan UWG:n 13 §:n 2 momentissa mainitaan kilpailijat, ammatilliset ryhmittymät, kuluttajayhdistykset, kauppa- ja teollisuuskamarit sekä käsityöläiskamarit.

18. Bundesgerichtshof korostaa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään, että Markengesetzin 126—128 §:n mukaista maantieteellisten alkuperämerkintöjen suojaa on pidettävä sellaista suojaa koskevana erityislakina (lex specialis), joka luonteensa puolesta kuuluu kilpailuoikeuteen. Se toteaa, että UWG 3 §:ään voidaan vedota enää vain sellaisissa tilanteissa, jotka eivät kuulu Markengesetzin 126 §:n ja sitä seuraavien pykälien soveltamisalaan. Maantieteelliset alkuperämerkinnät eivät kuitenkaan muodosta erillistä immateriaalioikeuden lajia, koska oikeus näiden merkintöjen käyttöön ei kuulu millekään tietylle (yksinomaiselle) oikeuden haltijalle. Yksilöllinen suoja syntyy edelleenkin vain luonteeltaan ensisijaisesti kilpailuoikeudellisen suojan refleksinomaisena seurauksena.

19. Bundesgerichtshof toteaa tämän jälkeen, että koska kielto merkitä tuotteeseen sen maantieteellistä alkuperää koskevia vääriä tietoja perustuu kilpailijoille annettavaa suojaa koskeviin syihin, maantieteelliset alkuperämerkinnät voivat saada suojaa, vaikkei tuotteen alkuperällä ole vaikutusta kuluttajan ostopäätökseen. Tavanomaisille maantieteellisille alkuperämerkinnöille annettava suoja, sellaisena kuin siitä on säädetty Markengesetzin 127 §:n 1 momentissa, edellyttää ainoastaan, ettei ilmoitetun paikkakunnan omaleimaisuuden tai tuotteen erityisen luonteen vuoksi ole selvästi mahdotonta, että kyseinen paikkakunta olisi valmistuspaikka.[8] Kyseisen suojan saaminen ei edellytä, että kuluttajalle syntyy merkinnän perusteella mielikuva erityisestä ominaisuudesta, joka on selitettävissä alueellisilla tai paikallisilla tunnuspiirteillä, tai että merkintä on kuluttajien keskuudessa tunnettu sellaisena merkintänä. Nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta ei näin ollen ole merkityksellistä, liittääkö kuluttaja siihen paikkakuntaan, josta olut on peräisin, erityisiä tuotteen laatua koskevia odotuksia, tai missä määrin nimityksellä "Warsteiner" maantieteellisenä merkintänä on merkitystä kuluttajan ostopäätökselle. Koska vastaaja ei ole merkinnyt riittäviä ja kohtuullisessa määrin selventäviä tietoja siitä, että oluen valmistuspaikka on Paderborn, se ei saa käyttää paikannimeä "Warsteiner" Paderbornissa pannulle oluelle.

8 — Vastaaja mainitsee Mont Blanc -kynät ja Havana-partakoneenterät esimerkkeinä kansallisia nimityksiä koskevasta oikeuskäytännöstä, jossa on katsottu, että ilmoitettu paikka on tällä tavalla selvästi poissuljettu.

20. Bundesgerichtshof katsoo lopuksi, että vastaaja voisi pienentää nimityksen "Warsteiner" merkitystä maantieteellisenä merkintänä ilmoittamalla olutpullojen etupuolen etiketeissä, että olut on valmistettu Paderbornin panimossa ja mahdollisesti lisäämällä sanan "Marke" ("merkki" tai "tavaramerkki") nimitykseen "Warsteiner". [9] Muutoksenhakijan mukaan vastaaja valmisti jonkin verran "Fresh"- ja "Light"-tyyppisiä oluita Paderbornin panimossa, ja nämä oluet markkinoitiin varustettuina etiketeillä, jotka täyttivät molemmat edellä mainitut vaatimukset. Muutoksenhakija oli saattanut vastaajaa vastaan nyt käsiteltävänä olevan asian kanssa samanaikaisesti vireille näitä etikettejä koskevan asian, jonka Bundesgerichtshof oli antamassaan tuomiossa ratkaissut vastaajan eduksi. Asianosaiset eivät kuitenkaan näytä katsovan, että nyt kyseessä olevan ennakkoratkaisupyynnön esittämiseen johtanut oikeudenkäynti olisi jäänyt vaille kohdetta kyseisen tuomion antamisen johdosta. Muutoksenhakijan mukaan vastaaja haluaisi alkaa uudelleen käyttää riidanalaisia etikettejä, mikäli se voi laillisesti tehdä niin.

## Asiaa koskeva yhteisön lainsäädäntö

*Asetus N:o 2081/92*

21. Asetuksessa N:o 2081/92 säädetään yhteisönlaajuisesta suojajärjestelmästä nimityksille, jotka täyttävät asetuksessa asetetut edellytykset ja jotka on rekisteröity sen mukaisesti.

22. Asetuksen N:o 2081/92 seitsemännessä, yhdeksännessä ja kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"Tällä hetkellä kansalliset käytännöt eroavat alkuperänimitysten ja maantieteellisten merkintöjen käyttöön ottamisessa; on tarpeen suunnitella yhteisön lähestymistapa; suojajärjestelmän muodostavat yhteisön säännöt itse asiassa mahdollistavat maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten kehityksen, sillä yhtenäisempi lähestymistapa varmistaa yhtäläiset kilpailunedellytykset näillä merkinnöillä merkittyjen tuotteiden tuottajien välillä ja johtaa siihen, että näiden tuotteiden luotettavuus kuluttajien näkökulmasta katsottuna paranee,

tämän asetuksen soveltamisala rajoitetaan tiettyihin maataloustuotteisiin ja elintarvikkeisiin, joiden kohdalla tuotteen tai elintarvikkeen ominaisuuksien ja sen maantieteellisen alkuperän välillä on yhteys; soveltamisalaa voidaan kuitenkin tarvittaessa laajentaa koskemaan muita tuotteita tai elintarvikkeita,

olemassa olevien käytäntöjen vuoksi on aiheellista määritellä kaksi eri maantie-

9 — Tämä maininta on molemmissa "Fresh"-tyyppisten oluiden etiketeissä, muttei kummankaan "Light"-tyyppisen oluen etiketissä.

teellisten viittausten tasoa, nimittäin suojatut maantieteelliset merkinnät ja suojatut alkuperänimitykset."

23. Asetuksen N:o 2081/92 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Tässä asetuksessa säädetään perustamissopimuksen liitteessä II tarkoitettujen elintarvikkeiksi tarkoitettujen maataloustuotteiden ja tämän asetuksen liitteessä I tarkoitettujen elintarvikkeiden sekä tämän asetuksen liitteessä II tarkoitettujen maataloustuotteiden alkuperänimitysten ja maantieteellisten merkintöjen suojasta. — — "

Oluet kuuluvat niihin elintarvikkeisiin, jotka mainitaan asetuksen liitteessä I.

24. Asetuksen N:o 2081/92 2 artiklan 1 kohdan mukaan "[y]hteisön suoja maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden alkuperänimityksille ja maantieteellisille merkinnöille" saadaan kyseisen asetuksen mukaisesti.

25. Asetuksen N:o 2081/92 2 artiklan 2 kohdassa olevien "alkuperänimityksiä" ja "maantieteellisiä merkintöjä" koskevien yleisten määritelmien mukaan asetuksessa tarkoitetaan

"a) 'alkuperänimityksellä' alueen, määrätyn paikan tai erityistapauksissa maan nimeä, jota käytetään nimeämään maataloustuotetta tai elintarviketta,

— joka on peräisin kyseiseltä alueelta, kyseisestä määrätystä paikasta tai kyseisestä maasta

ja

— jonka laatu tai ominaisuudet ovat olennaisesti tai yksinomaisesti maantieteellisen ympäristön, joka käsittää sen luonnon ja inhimilliset tekijät, ansiota ja jonka tuotanto, jalostus ja käsittely tapahtuu rajatulla maantieteellisellä alueella;

b) 'maantieteellisellä merkinnällä' alueen, määrätyn paikan tai erityistapauksissa maan nimeä, jota käytetään nimeä-

mään maataloustuotetta tai elintarviketta,

— joka on peräisin kyseiseltä alueelta, kyseisestä määrätystä paikasta tai kyseisestä maasta

ja

— jolla on määrätty laatu, maine tai muita ominaisuuksia, jotka liittyvät tähän maantieteelliseen alkuperään ja jonka tuotanto ja/tai jalostus ja/tai käsittely tapahtuu tietyllä maantieteellisellä alueella".

26. Asetuksen N:o 2081/92 17 artiklan mukaan jäsenvaltioiden oli "kuuden kuukauden kuluessa tämän asetuksen voimaantulosta — — ilmoitettava komissiolle nimet, joilla on oikeudellinen suoja, tai jäsenvaltioissa, joissa suojajärjestelmää ei ole, käytössä vakiintuneet nimitykset, jotka ne haluavat rekisteröidä tämän asetuksen mukaisesti". Lisäksi asetuksen N:o 2081/92 17 artiklan 3 kohdassa säädetään, että "jäsenvaltiot voivat säilyttää kansallisen suojan 1 artiklan mukaisesti ilmoitetuille nimityksille, kunnes päätös niiden rekisteröinnistä on tehty". Tämän jälkeen tapahtuva rekisteröiminen on luonnollisesti mahdollista ja asetuksen nojalla tehdäänkin edelleen jatkuvasti rekisteröintihakemuksia. Rekisteröintimenettelystä säädetään asetuksen N:o 2081/92 4—7 artiklassa. Menettelystä voidaan todeta yhteenvedonomaisesti, että ryhmittymällä tai tietyin edellytyksin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on oikeus hakea rekisteröintiä maataloustuotteille tai elintarvikkeille, joita se tuottaa tai saa asetuksen N:o 2081/92 2 artiklan 2 kohdan a tai b alakohdan mukaisesti. Komissio tarkastaa, onko rekisteröintihakemuksessa kaikki säädetyt tiedot, ja jos se toteaa näin olevan, se julkaisee tiedot *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*. Nimitys rekisteröidään, mikäli julkaisemista seuraavan kuuden kuukauden kuluessa sitä vastaan ei ole esitetty yhtään väitettä.

*Pakkausmerkintöjä ja mainontaa koskevat direktiivit*

27. Muutoksenhakija, vastaaja, Saksan hallitus ja komissio ovat kukin viitanneet huomautuksissaan elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevaan direktiiviin 79/112/ETY [10] ja harhaanjohtavaa mainontaa koskevaan direktiiviin 84/450/ETY. [11]

10 — Kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 18 päivänä joulukuuta 1978 annettu neuvoston direktiivi 79/112/ETY (EYVL 1979, L 33, s. 1).

11 — Harhaanjohtavaa mainontaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 10 päivänä syyskuuta 1984 annettu neuvoston direktiivi 84/450/ETY (EYVL L 250, s. 17), sellaisena kuin se on muutettuna harhaanjohtavaa mainontaa koskevan direktiivin 84/450/ETY muuttamisesta sisällyttämällä siihen vertaileva mainonta 6 päivänä lokakuuta 1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/55/ETY (EYVL L 290, s. 18).

28. Elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevalla direktiivillä 79/112/ETY annettiin yhteisön yleiset säännöt, joita sovelletaan horisontaalisesti kaikkiin markkinoille saatettaviin elintarvikkeisiin, jotka on tarkoitettu myytäviksi kuluttajille. [12] Säännökset perustuvat ensisijaisesti kuluttajan valistamisen ja suojelemisen tarpeeseen. Niiden mukaan on myös kiellettävä sellaisen tiedon käyttö, joka saattaisi johtaa ostajaa harhaan. [13] "Merkintä" määritellään siten, että sillä tarkoitetaan elintarvikkeeseen liittyvää mainintaa, tietoa, tavaramerkkiä tai kaupallista merkkiä, joka on tehty mihin tahansa etikettiin. [14] Se ei saa olla omiaan johtamaan ostajaa harhaan etenkään elintarvikkeen ominaispiirteiden osalta, joihin myös sen alkuperä kuuluu. [15]

29. Harhaanjohtavaa mainontaa koskevalla direktiivillä 84/450/ETY on tarkoitus parantaa kuluttajansuojaa ja poistaa niitä kilpailun vääristymiä ja tavaroiden vapaan liikkuvuuden ja palvelujen tarjoamisen vapauden esteitä, joita jäsenvaltioiden harhaanjohtavaa mainontaa koskevien lainsäädäntöjen eroavuuksista aiheutuu. [16] Tässä tarkoituksessa direktiivissä pyritään vahvistamaan objektiiviset vähimmäistunnusmerkit, joiden perusteella voidaan määrittää, onko mainonta harhaanjohtavaa, sekä vähimmäisvaatimukset niistä tavoista, joilla tällaista mainontaa vastaan suojaudutaan. "Mainonta" on määritelty laajassa merkityksessä direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa siten, että sillä tarkoitetaan missä tahansa muodossa olevaa tietoa tai esitystä, joka annetaan kaupan, liiketoiminnan, käsityön tai ammatin harjoittamisen yhteydessä tavaroiden tai palvelujen menekin edistämiseksi. "Harhaanjohtavalla mainonnalla", joka määritellään direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa, tarkoitetaan kaikkea mainontaa, joka tavalla tai toisella harhauttaa tai on omiaan harhauttamaan niitä henkilöitä, joille se on osoitettu tai jotka se tavoittaa, ja joka harhauttavan ominaisuutensa takia on omiaan vaikuttamaan heidän taloudelliseen käyttäytymiseensä taikka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kilpailijalle vahinkoa. Direktiivin 3 artiklassa täsmennetään, että mainonnan harhaanjohtavuutta arvioitaessa otetaan huomioon sen sisältämät maantieteellistä tai kaupallista alkuperää koskevat tiedot. Direktiivin 7 artiklassa säädetään, että jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai antaa säännöksiä muun muassa kuluttajille annettavan laajemman suojan varmistamiseksi.

12 — Direktiivin johdanto-osan kolmas ja viides perustelukappale sekä 1 artiklan 1 kohta.

13 — Ks. direktiivin johdanto-osan kuudes ja kahdestoista perustelukappale.

14 — Direktiivin 1 artiklan 3 kohdan a alakohta.

15 — Direktiivin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan i alakohta.

16 — Asia C-373/90, X, tuomio 16.1.1992 (Kok. 1992, s. I-131, 9 kohta).

## Asian tarkastelu

30. Nyt käsiteltävänä oleva asia herättää useita kysymyksiä. Ensiksikin on ratkaistava, voiko asetuksen N:o 2081/92 rinnalla olla olemassa tavanomaisia alkuperämerkintöjä koskevaa kansallista lainsäädäntöä: juuri tämähän on Bundesgerichtshofin esittämä kysymys. Mikäli näin on, seuraava kysymys koskee sitä, onko kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva yhteisön oikeuden muiden vaatimusten kanssa ja etenkin perustamissopimuksen tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien määräysten kanssa. Vastaaja sekä Saksan, Ranskan ja Italian hallitukset ovat tuoneet esiin tämän ongelman kirjallisissa huomautuksissaan. Koska

kuitenkin näissä huomautuksissa keskityttiin pääasiallisesti esitetyn ainoan ennakkoratkaisukysymyksen kohteen eli asetuksen N:o 2081/92 soveltamisalan tarkasteluun, yhteisöjen tuomioistuin pyysi suullisessa käsittelyssä asianosaisia ottamaan kantaa siihen, mitkä ovat tavanomaisten maantieteellisten alkuperämerkintöjen mahdollisen kansallisen suojan ja perustamissopimuksen tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien määräysten väliset suhteet sekä tässä yhteydessä siihen, onko Bundesgerichtshofin tulkinta Markengesetzin 127 §:n 1 momentista etenkin kuluttajansuojan osalta yhteisön oikeuden vaatimusten kanssa yhteensopiva. Tarkastelen ensiksi esitettyä ennakkoratkaisukysymystä eli sitä, voiko asetuksen N:o 2081/92 rinnalla olla olemassa tavanomaisia maantieteellisiä alkuperämerkintöjä koskevaa kansallista lainsäädäntöä.

## Asetuksen N:o 2081/92 soveltamisala

31. Muutoksenhakija, Ranskan, Saksan ja Italian hallitukset sekä komissio omaksuvat kaikki saman näkemyksen kuin Bundesgerichtshof ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään: asetusta N:o 2081/92 sovelletaan yksinomaan sen 2 artiklassa [17] säädettyihin alkuperänimityksiin ja maantieteellisiin merkintöihin — eli sellaisten tuotteiden nimityksiin, joiden osalta niiden maantieteellisen alkuperän ja määrätyn laadun välillä on olemassa yhteys — eikä tämä asetus ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jolla annetaan suojaa muunlaisille maantieteellisille merkinnöille.

32. Saksan hallitus toteaa lisäksi, että elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevassa direktiivissä 79/112/ETY, [18] kuten myös harhaanjohtavaa mainontaa koskevassa direktiivissä 84/450/ETY [19] jäsenvaltiot velvoitetaan kieltämään kaikki harhaanjohtavat tiedot ja siis myös maantieteellistä alkuperää koskevat harhaanjohtavat tiedot. Olisi näiden direktiivien vastaista, jos jäsenvaltioilta vietäisiin asetuksella N:o 2081/92 kaikki maantieteellisiä alkuperänimityksiä koskevat valtuudet. [20] Se toteaa lisäksi, että tällaisten alkuperää koskevien tietojen käyttö jäisi sekä kansallisella että yhteisön tasolla kaiken valvonnan ulkopuolelle, jos asetus N:o 2081/92 olisi tyhjentävä.

33. Itävallan hallitus on yhtä mieltä siitä, ettei asetus N:o 2081/92 estä antamasta maantieteellisille alkuperämerkinnöille suojaa kansallisessa lainsäädännössä, mutta se päätyy tähän johtopäätökseen toisenlaisella päättelyllä. Se toteaa, että tämän asetuksen tavoitteisiin kuuluu varsinkin tulojen lisääminen maaseudulla. Olisi tämän tavoitteen vastaista, jos tavanomaiset maantieteelliset alkuperämerkinnät, jotka eivät voi saada asetuksessa N:o 2081/92 tarkoitettua suojaa, menettäisivät myös kaiken kansallisen suojan, koska tämä vaikuttaisi huomattavasti kyseessä olevien tuottajien elintasoon.

17 — Ks. edellä 25 kohta.

18 — Mainittu edellä alaviitteessä 10.

19 — Mainittu edellä alaviitteessä 11.

20 — Muutoksenhakija esittää saman väitteen, mutta viittaa vain direktiiviin 84/450/ETY.

Sekä Saksan että Itävallan hallitus viittaavat lisäksi teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS)[21] 22 artiklaan, jonka mukaan sopimuksen osapuolet, mukaan lukien yhteisö itse ja sen jäsenvaltiot WTO:n jäseninä, ovat velvollisia antamaan suojaa "maantieteellisille merkinnöille".

34. Sitä vastoin vastaaja ja Kreikan hallitus katsovat, että asetuksella N:o 2081/92 annetaan tyhjentävästi kaiken tyyppisten maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suojaa koskevat säännökset ja että se on näin ollen esteenä tätä alaa koskevalle kansalliselle lainsäädännölle (vaikkakin vastaaja yhteisöjen tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä esille ottamista lisäkysymyksistä esittämissään huomautuksissa katsoi, ettei kansalliselle lainsäädännölle ollut estettä). Vastaaja toteaa lisäksi, että asetus N:o 2081/92 ei vaikuta sellaiseen kansalliseen kilpailulainsäädäntöön, jolla on tarkoitus suojata kuluttajia harhaanjohtavilta käytännöiltä, eikä varsinkaan sääntöihin, jotka on annettu elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan direktiivin 79/112/ETY[22] ja harhaanjohtavaa mainontaa koskevan direktiivin 84/450/ETY[23] toteuttamiseksi.

35. Katson asetuksen N:o 2081/92 sekä tarkoituksesta että sanamuodosta käyvän ilmi, että se ei ole esteenä tavanomaisia maantieteellisiä alkuperämerkintöjä — eli merkintöjä, joiden osalta tuotteen alkuperän ja sen laadun tai maineen välillä ei ole mitään yhteyttä — koskeville kansallisille suojajärjestelmille.

36. Ensiksikin on mielestäni selvää, että asetus N:o 2081/92 itsessään koskee vain maataloustuotteita ja elintarvikkeita, joiden ominaisuudet liittyvät niiden maantieteelliseen alkuperään. Viittaan tältä osin asetuksen N:o 2081/92 johdanto-osan yhdeksänteen perustelukappaleeseen[24] ja asetuksen N:o 2081/92 2 artiklan 2 kohdassa oleviin määritelmiin "alkuperänimityksestä" ja "maantieteellisestä merkinnästä", joihin asetuksen soveltaminen sen 1 artiklan 1 kohdan[25] mukaan nimenomaisesti rajoittuu. On kiistatonta, että tavanomaiset maantieteelliset alkuperämerkinnät eivät sisälly näihin määritelmiin.

37. Voitaisiin luonnollisesti väittää, että olisi outoa, jos tavanomaisia maantieteellisiä merkintöjä voitaisiin suojata mitään edellytyksiä asettamatta, kun taas asetuksessa N:o 2081/92 tarkoitetuiksi maantieteellisiksi merkinnöiksi määrittäminen on tiukkojen edellytysten alainen. Vastaus tähän väitteeseen on, että tiukat vaatimukset ovat perusteltuja yhteisön järjestelmässä annettavan yhteisönlaajuisen suojan varmistamiseksi "aidoille" alkuperänimityksille ja maantieteellisille merkinnöille (eli toisin sanoen niille, jotka ovat asetuksen N:o 2081/92 2 artiklan 2 kohdan määritelmien mukaisia), mutta että tämän ei tulisi kuitenkaan estää jäsenvaltioita antamasta asianmukaiseksi katsomaansa kansallista suojaa (edellyttäen

21 — EYVL 1994, L 336, s. 214; suomenkielinen erityispainos, alue 11, nide 38, s. 216.

22 — Mainittu edellä alaviitteessä 10.

23 — Mainittu edellä alaviitteessä 11.

24 — Mainittu edellä 22 kohdassa.

25 — Mainittu edellä 25 kohdassa.

luonnollisesti, että sellainen suoja on yhteensopiva yhteisön oikeuden muiden säännösten kanssa ja erityisesti perustamissopimuksen mukaisten tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien määräysten kanssa).

38. Vastaaja väittää, että vaikka asetuksen N:o 2081/92 2 artiklan mukaan kyseisellä asetuksella *annetaan rekisteröintiin perustuvaa suojaa rekisteröimällä* ainoastaan siinä säädettyjen määritelmien mukaisille alkuperänimityksille ja maantieteellisille merkinnöille, kyseisen *asetuksen soveltamisala*, sellaisena kuin se on määritelty asetuksen 1 artiklassa, käsittää kaikenlaiset maantieteelliset nimitykset ja merkinnät, joten se estää niille — alkuperämerkinnät mukaan lukien — annettavan kansallisen suojan. Tämä tulkinta vaikuttaa mielestäni jossain määrin keinotekoiselta. Lisäksi se on sen asetuksen N:o 2081/92 johdanto-osassa olevan toteamuksen vastainen, jonka mukaan asetuksen soveltamisala rajoittuu tuotteisiin, joiden osalta on olemassa yhteys tuotteen ominaisuuksien ja maantieteellisen alkuperän välillä. [26]

39. Useat osapuolet vetoavat väitteidensä tueksi elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevaan direktiiviin 79/112/ETY [27] ja harhaanjohtavaa mainontaa koskevaan direktiiviin 84/450/ETY, [28] kuten olen edellä todennut. Niihin ovat viitanneet sekä ne osapuolet, jotka väittävät, ettei asetus N:o 2081/92 voi olla tyhjentävä, koska se estäisi jäsenvaltioita tällöin noudattamasta niille edellä mainituissa direktiiveissä asetettuja velvollisuuksia kieltää merkinnät ja mainonta, jotka ovat alkuperän suhteen harhaanjohtavia, että myös vastaaja, joka väittää, että vaikka asetus N:o 2081/92 estääkin kansallisen alkuperämerkintöjä koskevan lainsäädännön, se ei vaikuta direktiiveissä säädetyn kaltaiseen lainsäädäntöön, jolla on tarkoitus suojata kuluttajia.

40. Mielestäni edellä mainituista direktiiveistä ei ole saatavissa mitään apua sen määrittämiseksi, onko asetus N:o 2081/92 tyhjentävä vai ei. Niillä on kuitenkin jossain määrin merkitystä, kun arvioidaan kansallisen lainsäädännön lainmukaisuutta tämän asetuksen soveltamisalasta riippumatta. Tarkastelenkin näitä direktiivejä myöhemmin tämän kysymyksen käsittelyn yhteydessä.

41. Myönnän, ettei ole selvää, voiko asetuksen N:o 2081/92 rinnalla olla olemassa sellaisia kansallisia suojajärjestelmiä, jotka koskevat tämän asetuksen soveltamisalaan kuuluvia tuotteita ja elintarvikkeita, eli tuotteita ja elintarvikkeita, jotka on nimetty tässä asetuksessa säädettyjen määritelmien mukaisilla maantieteellisillä merkinnöillä ja alkuperänimityksillä. Tämä kysymys ei kuitenkaan ole riidan kohteena nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, joka koskee ainoastaan sellaisen tavanomaisia maantieteellisia alkuperämerkintöjä koskevan kansallisen suojajärjestelmän lainmukaisuutta, joka ei selvästikään kuulu asetuksen N:o 2081/92 soveltamisalaan.

42. Päädyn näin ollen siihen Bundesgerichtshofin esittämää kysymystä koskevaan lopputulokseen, ettei asetus N:o 2081/92 ole esteenä Markengesetzin 127 §:n 1 momentin kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jolla annetaan suojaa tavanomaisille maantieteellisille alkuperä-

26 — Edellä 22 kohdassa mainittu direktiivin yhdeksäs perustelukappale.

27 — Mainittu edellä alaviitteessä 10.

28 — Mainittu edellä alaviitteessä 11.

merkinnöille. Tällaisen lainsäädännön lainmukaisuutta koskevaa kysymystä on sen vuoksi syytä tarkastella yhteisön oikeuden muiden periaatteiden perusteella.

**EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan sovellettavuus**

43. Seuraava tarkasteltava kysymys koskee sitä, kuuluuko Markengesetzin 127 §:n 1 momentin kaltainen kansallinen säännös jäsenvaltioiden väliset tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet kieltävän EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 28 artikla) soveltamisalaan.

44. Voidaan kysyä, kuuluvatko pääasian oikeudenkäynnin perustana olevat tosiseikat perustamissopimuksen 30 artiklan soveltamisalaan, kun otetaan huomioon, että tässä oikeudenkäynnissä saksalainen yhdistys esittää vaatimuksensa Saksan lainsäädännön perusteella saksalaista yhtiötä vastaan asiassa, joka koskee Saksassa pantua olutta. Italian hallituksen asiamies ilmaisikin tätä koskevan epäilyksensä suullisessa käsittelyssä. Vastaaja ja implisiitisesti myös Ranskan ja Saksan hallitukset katsovat kuitenkin, että perustamissopimuksen 30 artiklaa sovelletaan periaatteessa sen mahdollisen vaikutuksen perusteella, joka kansallisella lainsäädännöllä voi olla yhteisön sisäiseen kauppaan.

45. Samankaltainen kysymys syntyi yhdistetyissä asioissa Pistre ym.,[29] joka koski rikosasioissa syytettyinä olleita Ranskan kansalaisia ja Ranskan markkinoilla myytäviä ranskalaisia tuotteita. Syytetoimiin oli ryhdytty sen vuoksi, että tavaroita markkinoitaessa ei ollut hankittu kansallisessa lainsäädännössä vaadittua lupaa tiettyjen nimitysten käyttöön. Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi väitteen siitä, etteivät syytteet kuuluneet perustamissopimuksen 30 artiklan soveltamisalaan näissä olosuhteissa, katsoen, ettei kyseistä määräystä voitu jättää ottamatta huomioon pelkästään siitä syystä, että kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetun konkreettisen tapauksen kaikki tosiseikat tapahtuivat yhdessä ainoassa jäsenvaltiossa, koska kansallisen säännöksen soveltamisella voi tällaisessa tilanteessa olla vaikutusta tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen myös jäsenvaltioiden välillä.[30] On kuitenkin syytä huomata, että ongelma ilmeni kyseisessä asiassa varsin epätavallisella tavalla: oli väitetty, että kansallisen lainsäädännön yhteensopivuudella perustamissopimuksen 30 artiklan kanssa oli asiassa merkitystä sen vuoksi, että kansallisia tuottajia olisi syrjitty, jos kansalliset säännökset olisivat olleet lainvastaisia ainoastaan tuontiin nähden. Tällainen käänteinen syrjintä olisi ollut kansallisen lainsäädännön mukaan lainvastaista. Tämän takia kansalliset tuottajat pystyvät nojautumaan välillisesti perustamissopimuksen 30 artiklaan estääkseen kansallisen lainsäädännön soveltamisen heihin.

46. Nyt esillä olevassa asiassa ei sitä vastoin ole olemassa mitään tällaista yhteyttä.

29 — Yhdistetyt asiat C-321/94—C-324/94, Pistre ym., tuomio 7.5.1997 (Kok. 1997, s. I-2343, tuomion 35 kohta).

30 — Yhdistetyt asiat Pistre ym., tuomion 44 ja 45 kohta.

Pitäydynkin sillä kannalla, että perustamissopimuksen 30 artiklan soveltaminen edellyttää, että toimenpiteen on vaikutettava tosiasiallisesti tai mahdollisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Todettakoon, että julkisasiamies Saggio on hiljattain ilmaissut tämän näkemyksen asiassa Guimont esittämässään ratkaisuehdotuksessa. [31] Koska kuitenkin perustamissopimuksen 30 artiklaa koskeva väite on esitetty, tarkastelen kysymyksiä lähtien siitä olettamasta, että tällaisen vaikutuksen toteaminen saattaa olla mahdollista.

47. Markengesetzin 127 §:n 1 momentti on aineelliselta sisällöltään sellainen, että se selvästi kuuluu perustamissopimuksen 30 artiklan soveltamisalaan, sillä tämä määräys koskee kaikkia kauppaa koskevia jäsenvaltioiden säädöksiä, jotka voivat tosiasiallisesti tai mahdollisesti rajoittaa yhteisön sisäistä kauppaa suoraan tai välillisesti. [32]

48. Näin ollen on vielä syytä tutkia, voiko kyseinen kansallinen säännös olla perusteltu joko EY:n perustamissopimuksen 36 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 30 artikla) nojalla tai pakottavan vaatimuksen perusteella asiassa Cassis de Dijon annetussa tuomiossa [33] tarkoitetussa merkityksessä.

**Teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojeleminen perustamissopimuksen 36 artiklan nojalla**

49. Perustamissopimuksen 36 artiklassa sallitaan tuonnin rajoitukset, jotka ovat eri syistä, muun muassa teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemiseksi, perusteltuja edellyttäen, että kyseiset rajoitukset eivät ole keino mielivaltaiseen syrjintään tai jäsenvaltioiden välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen. Muutoksenhakija katsoo, että kansalliseen lainsäädäntöön sovelletaan tätä poikkeusta, ja viittaa kantansa tueksi asiassa Exportur annettuun tuomioon, [34] jossa yhteisöjen tuomioistuin näyttää hyväksyneen sen, että tavanomaisten maantieteellisten alkuperämerkintöjen suoja kuuluu 36 artiklassa tarkoitetun teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemisen soveltamisalaan. [35]

50. Vastaaja sitä vastoin toteaa, että pääasian oikeudenkäynti nyt käsiteltävänä olevassa asiassa poikkeaa olennaisella tavalla siitä pääasiasta, joka oli kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä asiassa Exportur. Tässä viimeksi mainitussa asiassa yhteisöjen tuomioistuin näytti hyväksyvän sen, että alkuperämerkinnöille annettiin suojaa, koska niillä "voi — — olla hyvä maine kuluttajien keskuudessa, ja lisäksi ne voivat olla niissä mainittuihin paikkoihin sijoittautuneille valmistajille tärkeä keino hankkia asiakkaita". [36] Merkintöjen suojaaminen oli näin ollen perusteltua sen vuoksi, että oli olemassa riski siitä, että muussa tapauksessa muut saattaisivat käyttää hyväksi tällaisten alkuperä-

31 — Asia C-448/98, Guimont, tuomio 5.12.2000, julkisasiamiehen esittämä ratkaisuehdotus 9.3.2000, ehdotuksen 5—8 kohta (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

32 — Asia 8/74, Dassonville, tuomio 11.7.1974 (Kok. 1974, s. 837, Kok. Ep. II, s. 349).

33 — Asia 120/78, Rewe-Zentral, tuomio 20.2.1979 (Kok. 1979, s. 649, Kok. Ep. IV, s. 403).

34 — Asia C-3/91, Exportur, tuomio 10.11.1992 (Kok. 1992, s. I-5529, Kok. Ep. XIII, s. 161).

35 — Ks. asia Exportur, tuomion 37 kohta.

36 — Asia Exportur, tuomion 28 kohta.

merkintöjen mainetta. Nyt kyseessä olevassa tapauksessa kansallisessa lainsäädännössä kielletään alkuperämerkintöjen käyttö kuitenkin siitä riippumatta, liittyykö maantieteelliseen merkintään jonkinlainen maine vai ei. Vastaaja on markkinoinut tuotteita "Warsteiner"-merkintää käyttäen ja merkinnän maine riippuu pikemminkin sillä yksilöidyn oluen laadusta kuin oluen maantieteellisestä alkuperästä. Vastaaja päättelee tällä perusteella, että vain sillä on oikeus vedota siihen, että sen yhteisön oikeuteen perustuvaa perustavanlaatuista oikeutta eli immateriaalioikeuksien suojaa loukataan.

51. Pidän tätä vastaajan argumentointia vakuuttavana. Asiassa Exportur annettu tuomio perustui kanteeseen, jonka oli saattanut vireille kyseessä olleen tuotteen (nougat-makeiset, joista käytettiin nimityksiä "Turrón de Alicante" ja "Turrón de Jijona") viennin käynnistämiseksi ja edistämiseksi perustettu espanjalainen viejien yhdistys kahta sellaista ranskalaista nougat-makeisten valmistajaa vastaan, jotka käyttivät tuotteistaan nimityksiä "touron Alicante", "touron type Alicante", "touron Jijona" ja "touron type Jijona". Kanne, jossa vaadittiin, että vastaajia kiellettäisiin käyttämästä kyseessä olevia espanjalaisia nimiä, oli nostettu alkuperänimitysten, lähtöisyysmerkintöjen ja tiettyjen tuotteiden nimien suojasta Madridissa 27 päivänä kesäkuuta 1973 allekirjoitetun Ranskan tasavallan ja Espanjan valtion välisen sopimuksen perusteella, jonka mukaan nimet "Turrón de Alicante" ja "Turrón de Jijona" oli varattu Ranskan alueella yksinomaan espanjalaisille tuotteille tai tavaroille ja niitä voitiin käyttää ainoastaan Espanjan valtion lainsäädännössä säädetyin edellytyksin. Riippumatta siitä, voidaanko senkaltaisia tavanomaisia maantieteellisiä alkuperämerkintöjä, joista oli kysymys asiassa Exportur annetussa tuomiossa, kohtuudella pitää keskeisiin immateriaalioikeuksiin, kuten patentteihin, tavaramerkkeihin ja tekijänoikeuksiin verrattavissa olevina oikeuksina, on joka tapauksessa selvää, että muutoksenhakija pyrki kyseisessä asiassa saamaan voimaan vähintään samankaltaisen oikeuden kuin mihin sillä (tai sen jäsenillä) oli oikeus edellä mainitun sopimuksen perusteella. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi merkitystä olleen selvästi myös sillä seikalla, että suojatuilla nimillä ja kyseisille paikkakunnille sijoittautuneiden yritysten valmistamilla tuotteilla oli maine, josta vastaajina olevat valmistajat hyötyivät.[37] Sitä vastoin nyt esillä olevassa tapauksessa muutoksenhakija, jolla ei ole minkäänlaista oikeutta käyttää kyseessä olevaa maantieteellistä alkuperämerkintää, pyrkii estämään sen käytön yritykseltä, joka on itse rakentanut sen maineen, joka nimellä on. Mielestäni vaikuttaa siltä, että olisi yhteisön oikeuden käsitteiden yleisesti hyväksytyn käytön vastaista, jos sellaisen lainsäädännön, jonka perusteella kanne on nöstettu, katsottaisiin kuuluvan 36 artiklassa tarkoitetun teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemisen piiriin.

52. Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi vakiintuneesti katsonut tämän poikkeuksen soveltamista koskevassa oikeuskäytännössään, että perustamissopimuksen 36 artiklassa sallitaan tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevat poikkeukset ainoastaan siinä tapauksessa, että niiden perusteena on kyseisen omaisuuden ydinsisältöön kuuluvien oikeuksien suojeleminen.[38] Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut suuntaviivoja siitä, mikä on tietyn tyyppisten immateriaalioikeuksien ydinsisältö: esimerkiksi patenttien osalta se on sen varmistaminen, että patentinhaltija saa

37 — Ks. asia Exportur, tuomion 28 ja 37 kohta.

38 — Asia 78/70, Deutsche Grammophon, 8.6.1971 (Kok. 1971, s. 487, Kok. Ep. I, s. 577, 11 kohta); tämä periaate on myöhemmin vahvistettu useasti.

korvauksena luovasta keksijän työstä yksinoikeuden käyttää keksintöä teollisuustuotteiden valmistuksessa ja niiden saattamisessa ensimmäisen kerran vaihdantaan sekä oikeuden torjua patentinloukkaukset.[39] Tavaramerkkien osalta se on sen varmistaminen, että tavaramerkin haltija saa yksinoikeuden käyttää tavaramerkkiä saatettaessa tavaramerkillä suojattuja tuotteita ensi kertaa markkinoille; tarkoituksena on täten suojata tuotetta sellaisia kilpailijoita vastaan, jotka haluaisivat käyttää tavaramerkin saamaa asemaa ja mainetta väärin hyväksi myymällä tuotteita, jotka on lainvastaisesti varustettu tällä merkillä.[40] Sellaisella kansallisella lainsäädännöllä kuin Markengesetzin 127 §:n 1 momentilla ei selvästikään ole tarkoitus suojata mitään vastaavanlaisia alkuperämerkintöihin liittyviä oikeuksia. Bundesgerichtshof korostaakin nimenomaisesti, että alkuperämerkintöjä ei ole asianmukaista käsitellä immateriaalioikeuksina, koska yksinoikeutta niiden käyttöön ei ole annettu kenellekään tietylle oikeudenhaltijalle. Katson, että ne periaatteet, jotka yhteisöjen tuomioistuin on kehittänyt teollisen ja kaupallisen omaisuuden alalla ja jotka koskevat sellaisia luovutuskelpoisia oikeuksia kuin patentteja, tavaramerkkejä ja tekijänoikeuksia suppeassa merkityksessä, eivät luonteensa puolesta sovellu tavanomaisia maantieteellisiä alkuperämerkintöjä koskevan kansallisen lainsäädännön laillisuuden arvioimiseen.

53. Totean lopuksi, että asiassa Exportur annetun tuomion perustana olevat tosiseikat saivat alkunsa sellaisesta historiallisesta ja lainsäädännöllisestä yhteydestä, joka poikkeaa täysin siitä, johon nyt käsiteltävänä olevan asian tosiseikat perustuvat. Yhteisöjen tuomioistuin otti asiassa Exportur antamassaan tuomiossa kantaa kansainväliseen sopimukseen, jolla tavoiteltu päämäärä oli paljon laajempi kuin se, johon pyritään nyt esillä olevassa asiassa tarkasteltavana olevalla kansallisella lainsäädännöllä: sopimuksella oli tarkoitus suojata alkuperänimityksiä, lähtöisyysmerkintöjä ja tiettyjen tuotteiden nimiä, joista yksikään ei kyseisen pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan ollut yhteisönlaajuisen suojan kohteena.[41] En ole vakuuttunut siitä, että yhteisöjen tuomioistuimen yleistä toteamusta, jonka mukaan kyseisessä sopimuksessa asetetun tavoitteen "voidaan katsoa liittyvän 36 artiklassa tarkoitettuun teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemiseen", olisi sovellettava tavanomaisia maantieteellisia alkuperämerkintöjä koskevalla paljon kapeammalla alalla, ja vielä vähemmän nykyään, kun alkuperämerkinnät kuuluvat asetuksen N:o 2081/92 soveltamisalaan ja ne saavat siihen perustuvaa yhteisönlaajuista suojaa.

54. Päätelmäni näin ollen on, että Markengesetzin 127 §:n 1 momentin kaltainen kansallinen lainsäädäntö ei kuulu sen poikkeuksen piiriin, joka koskee toimenpiteitä teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemiseksi perustamissopimuksen 36 artiklassa tarkoitetussa merkityksessä.

## Pakottavia vaatimuksia koskevat syyt hyväksymisen perusteena

55. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin näytti hyväksyvän sen, että tarvetta suojata tuot-

39 — Asia 15/74, Centrafarm v. Sterling Drug, tuomio 31.10.1974 (Kok. 1974, s. 1147; suomenkielinen erityispainos 1974, s. 367, Kok. Ep. II, s. 373, 9 kohta).

40 — Asia 16/74, Centrafarm v. Winthrop, tuomio 31.10.1974 (Kok. 1974, s. 1183, 8 kohta).

41 — Vaikka tuomio annettiin muutamia kuukausia asetuksen voimaantulon jälkeen, tosiseikat tapahtuivat ennen tätä ajankohtaa.

tajia vilpilliseltä kilpailulta ja kuluttajia tuotteiden alkuperää koskevalta harhaanjohtamiselta voitaisiin perustella perustamissopimuksen 36 artiklassa tarkoitetuilla yleiseen järjestykseen perustuvilla syillä,[42] se on täsmentänyt tämän jälkeisessä oikeuskäytännössään, että perustamissopimuksen 36 artiklaa, joka on poikkeus perustamissopimuksen 30 artiklan perustavanlaatuisesta määräyksestä, on tulkittava suppeasti eikä sitä voida ulottaa sellaisiin tavoitteisiin — kuten suojaan vilpillistä kilpailua vastaan tai kuluttajansuojaan — joita siinä ei ole nimenomaisesti mainittu.[43] Perustetta sille, että kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö olisi oikeutettu kuluttajansuojan perusteella on näin ollen etsittävä muualta.

56. Koska kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö on laadittu siten, että se on tarkoitettu sovellettavaksi tekemättä eroa kotimaisten tavaroiden ja tuontitavaroiden välillä, tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle siitä aiheutuva rajoitus saattaa periaatteessa olla perusteltu sen muotoilun perusteella, jota yhteisöjen tuomioistuin käytti ensimmäisen kerran asiassa Cassis de Dijon antamassaan tuomiossa,[44] nimittäin pakottavien vaatimusten (overriding requirements)[45] tyydyttämiseksi, mikä sisältää suojan vilpillistä kilpailua vastaan (protection against unfair competition)[46] ja kuluttajansuojan, jolloin edellytetään, että kyseinen lainsäädäntö on oikein suhteutettu sillä tavoiteltuun päämäärään.

57. Bundesgerichtshof korostaa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään, että Markengesetzin 127 §:n 1 momentti on kilpailuoikeudellinen säännös. Saksan hallitus puolestaan on voimakkaasti sillä kannalla, että kyseinen säännös perustuu kuluttajansuojaan. Tämä viimeksi mainittu näkökohta ei käy selvästi ilmi pelkästään säännöksen sisällöstä, vaan myös siitä, että Markengesetzin 128 §:n 1 momentin mukaan, luettuna yhdessä UWG:n 13 §:n 2 momentin kanssa, kuluttajayhdistyksillä on oikeus nostaa Markengesetzin 127 §:n 1 momentin rikkomista koskeva kanne, sekä siitä, että yhteisöjen tuomioistuin on useasti tarkastellut UWG:n 3 §:ää — jota alkuperämerkintöjen alalla on ilmeisesti tarkoitus täydentää tai joka on jopa tarkoitus korvata Markengesetzin 127 §:n 1 momentilla — kuluttajansuojaa koskevana säännöksenä.[47]

58. Joka tapauksessa asiassa Cassis de Dijon annetusta tuomiosta itsestään ilmenee, että kuluttajansuojaa ja vilpillistä kilpailua koskevat käsitteet liittyvät läheisesti toisiinsa: yhteisöjen tuomioistuin katsoi siinä, että vähimmäisalkoholipitoisuuksien pakollisen vahvistamisen ei voitu katsoa olevan hyvien kauppatapojen olennainen tae,[48] koska se, että ostaja saa asianmukaiset tiedot, on helppo varmistaa tuotteen pakkaukseen tehtävillä merkinnöillä.[49] Kyseiset kaksi poikkeukseen oikeuttavaa perustetta ovat luonteeltaan sellaisia, että

42 — Ks. asia 12/74, komissio v. Saksa, tuomio 20.2.1975 (Kok. 1975, s. 181, Kok. Ep II, s. 449) ja erityisesti julkisasiamies Warnerin ratkaisuehdotus, s. 208.

43 — Ks. esim. asia 113/80, komissio v. Irlanti, tuomio 17.6.1981 (Kok. 1981, s. 1625, Kok. Ep. VI, s. 149, 7 ja 8 kohta) ja asia 177/83, Kohl, 6.11.1984 (Kok. 1984, s. 3651, tuomion 14 kohta).

44 — Mainittu edellä alaviitteessä 33.

45 — "Exigences impératives"; alun pitäen käännetty englanniksi ilmaisulla "mandatory requirements", mutta nyttemmin tavallisesti ilmaisulla "imperative" tai "overriding" requirements.

46 — "La loyauté des transctions commerciales", joka alun perin käännettiin asiassa Cassis de Dijon annetussa tuomiossa englanniksi ilmaisulla "the fairness of commercial transactions" ja suomeksi "hyvien kauppatapojen" käsitteellä.

47 — Ks. esim. asia C-315/92, Clinique, tuomio 2.2.1994 (Kok. 1994, s. I-317, Kok. Ep. XV, s. I-13); asia C-470/93, Mars, tuomio 6.7.1995 (Kok. 1995, s. I-1923) ja viimeksi asia C-220/98, Estée Lauder, tuomio 13.1.2000 (Kok. 2000, s. I-177).

48 — Ks. edellä alaviite 46.

49 — Edellä alaviitteessä 33 mainittu asia Rewe-Zentral, tuomion 13 kohta.

ne esiintyvät usein samanaikaisesti. [50] Asetuksen N:o 2081/92 perustana ovatkin nämä molemmat tavoitteet, eli sekä kuluttajien että tuottajien suojaaminen. [51]

59. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee selvästi, että kuluttajien harhaanjohtamista koskevalla vaaralla ei voi olla etusijaa tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen nähden ja sillä voidaan siten perustella kaupan esteitä ainoastaan siltä osin kuin vaara on riittävän vakava. [52] Yhteisöjen tuomioistuin on asianmukaisena arviointiperusteena harhaanjohtamista koskevan vaaran tason arvioimiseksi ottanut huomioon tavanomaisesti valistuneen sekä kohtuullisen tarkkaavaisen ja huolellisen keskivertokuluttajan oletetut odotukset. [53]

60. Jos siis edellä mainitulla tavalla määritelty sellaisen tuotteen keskivertokuluttaja, jonka markkinoinnissa käytetään tavanomaista maantieteellistä alkuperämerkintää, ei yhdistä toisiinsa hänen ostopäätökseensä vaikuttavia tuotteen ominaisuuksia ja kyseistä alkuperämerkintää, tämä merkintä ei vaikuta hänen päätökseensä, eikä hänen voida kohtuudella katsoa tulleen johdetuksi harhaan. Tällöin kielto markkinoida tuotetta kyseistä merkintää käyttäen näennäisesti kuluttajien suojaamiseksi olisi tavoiteltuun päämäärään nähden selvästi suhteeton ja soveltumaton toimenpide.

61. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä mainituista luvuista (jotka on saatu kuluttajatutkimuksesta, johon Oberlandesgericht Karlsruhe perusti tuomionsa) ilmenee, että vaikka lähes 81 % usein olutta nauttivista kuluttajista tiesi, että Warstein-niminen paikkakunta on olemassa, ainoastaan 8 % olutta vähintäänkin satunnaisesti tai harvoin juovista kuluttajista katsoi tällä paikkakunnalla olevan merkitystä heidän ostopäätökselleen.

62. Bundesgerichtshof toteaa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään, ettei maantieteellisille alkuperämerkinnöille Markengesetzin 127 §:n 1 momentin nojalla annettava suoja edellytä, että kuluttajat tuntevat alkuperämerkinnän alkuperää osoittavana merkintänä, vaan riittää, ettei ole selvästi mahdotonta, että kyseinen paikkakunta olisi valmistuspaikka. Tämän tulkinnan kannalta ei ole tarpeen selvittää, onko sillä, että on olemassa Warstein-niminen paikkakunta, merkitystä, kun keskivertokuluttaja päättää ostaa Warsteinerolutta: sitä seikkaa, onko olemassa tosiasiallinen vaara siitä, että kyseistä kuluttajaa johdetaan harhaan tuotteen maantieteellisen alkuperän suhteen, ei oteta huomioon.

50 — Kilpailuoikeuden ja kuluttajien sen perusteella saamien etujen välisen yleisemmän suhteen tarkastelun osalta, ks. asiassa C-7/97, Bronner, tuomio 26.11.1998 (Kok. 1998, s. I-7791) esittämäni ratkaisuehdotus, 58—61 kohta.

51 — Ks. erityisesti asetuksen johdanto-osan toinen, kolmas ja neljäs perustelukappale.

52 — Asia C-313/94, Graffione, tuomio 26.11.1996 (Kok. 1996, s. I-6039, tuomion 24 kohta) ja muut siinä mainitut tuomiot.

53 — Ks. asia C-210/96, Gut Springenheide ja Tusky, tuomio 16.7.1998 (Kok. 1998, s. I-4657, 30—32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) sekä viimeksi asia C-465/98, Darbo, tuomio 4.4.2000 (Kok. 2000, s. I-2297, 20 kohta). Keskivertokuluttajan käsitettä yhteisön oikeudessa koskevan käyttökelpoisen selvityksen osalta, ks. julkisasiamies Fennellyn asiassa Estée Lauder 16.9.1999 esittämän ratkaisuehdotuksen 23—29 kohta (edellä alaviitteessä 47 mainittu tuomio).

63. Jos keskivertokuluttajaa ei kuitenkaan johdeta harhaan, voidaan kysyä, mikä on se yleinen etu, jonka vuoksi alkuperämerkinnän käyttöä rajoitetaan. On mahdotonta sovittaa tällaista rajoitusta yhteen sen keskivertokuluttajaa koskevan standardin kanssa, jonka yhteisöjen tuomioistuin on, kuten olen edellä esitettänyt, kehittänyt mittapuuksi arvioitaessa sitä, ovatko tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle asetetut esteet tässä yhteydessä laillisia. On toisin sanoen selvästi suhteetonta kieltää alkuperämerkinnällä varustetun tuotteen markkinointi tällaisissa olosuhteissa. Katson näin ollen, että Markengesetzin 127 §:n 1 momentilla, sellaisena kuin Bundesgerichtshof sitä tulkitsee, rajoitetaan edellä mainituista syistä johtuen perusteettomasti perustamissopimuksen 30 artiklassa taattua tavaroiden vapaata liikkuvuutta, koska sen seurauksena suojattaisiin tavanomaisia maantieteellisiä alkuperämerkintöjä ja rajoitettaisiin täten potentiaalisesti yhteisön sisäistä kauppaa, vaikkei ole olemassa mitään tosiasiallista kuluttajan harhaanjohtamisen vaaraa. Markengesetzin 127 §:n 1 momentti olisi kuitenkin yhteensopiva perustamissopimuksen 30 artiklan kanssa, jos kansallinen tuomioistuin katsoisi kyseisen kansallisen säännöksen edellyttävän, että on oltava olemassa riittävän vakava vaara siitä, että keskivertokuluttajaa, siten kuin yhteisöjen tuomioistuin on tämän käsitteen määritellyt, johdetaan harhaan maantieteellisen alkuperän suhteen, sillä kyseinen säännös olisi tällöin perusteltu kuluttajansuojan perusteella.

64. Tällä lähestymistavalla varmistetaan lisäksi se, että kansallisen lainsäädännön lainmukaisuutta tarkastellaan samojen arviointiperusteiden perusteella kuin silloin, kun ratkaistaan sen yhteensoveltuvuus elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan direktiivin 79/112/ETY kanssa,[54] sillä tämän direktiivin osalta sovelletaan samaa, keskivertokuluttajaa koskevaa mittapuuta, sellaisena kuin se on määritelty yhteisön oikeudessa: yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä[55] ilmenee selvästi, että tätä mittapuuta sovelletaan sen ratkaisemiseksi, missä määrin nimitys, tavaramerkki[56] tai mainos on harhaanjohtava perustamissopimuksen määräysten tai yhteisön lainsäädännön mukaan.

65. Tilanne on kuitenkin hieman erilainen harhaanjohtavaa mainontaa koskevan direktiivin 84/450/ETY[57] osalta, sillä se on muotoiltu vähimmäisvaatimukset sisältäväksi direktiiviksi, jolla ei estetä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai antamasta säännöksiä laajemmasta kuluttajien taikka kauppaa, liiketoimintaa, käsityötä tai ammattia harjoittavien henkilöiden sekä yleisön suojasta.[58] Direktiivi ei näin ollen sinänsä olisi esteenä Markengesetzin 127 §:n 1 momentin kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, sellaisena kuin Bundesgerichtshof sitä tulkitsee. Tällaisen lainsäädännön olisi kuitenkin oltava yhteensopiva yhteisöjen tuomioistuimen perustamissopimuksen 30 artiklan tulkinnan yhteydessä ilmaisemien periaatteiden kanssa,[59] kuten edellä on todettu: lopputulos olisi näin ollen sama.

54 — Mainittu edellä alaviitteessä 10.

55 — Ks. edellä alaviitteessä 53 mainituissa asioissa annetut tuomiot.

56 — Keskivertokuluttajaan, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on sen määritellyt asiassa Gut Springenheide antamassaan tuomiossa, perustuva arviontitapa omaksuttiin tavaramerkkien osalta nimenomaisesti asiassa C-342/97, Lloyd Schuhfabrik Meyer, tuomio 22.6.1999 (Kok. 1999, s. I-3819, tuomion 26 kohta).

57 — Mainittu edellä alaviitteessä 11.

58 — Direktiivin 84/450/ETY 7 artikla.

59 — Ks. vastaavasti asia C-238/89, Pall, tuomio 13.12.1990 (Kok. 1990, s. I-4827, tuomion 22 kohta.

## Ratkaisuehdotus

66. Katson näin ollen, että Bundesgerichtshofin esittämään ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava seuraavasti:

1) Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suojasta 14 päivänä heinäkuuta 1992 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2081/92 ei ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa kielletään tavanomaisen maantieteellisen alkuperämerkinnän eli sellaisen merkinnän, jonka osalta ei ole olemassa minkäänlaista yhteyttä tuotteen ominaisuuksien ja sen maantieteellisen alkuperän välillä, harhaanjohtava käyttö.

2) Kyseinen kansallinen lainsäädäntö on ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 28 artikla) kanssa, jos sillä on tosiasiallinen tai mahdollinen vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja jos kansallinen tuomioistuin tulkitsee tätä lainsäädäntöä siten, että sillä kielletään tavanomaisen maantieteellisen alkuperämerkinnän käyttö silloinkin, kun tämä merkintä ei ole omiaan johtamaan tavanomaisesti valistunutta sekä kohtuullisen tarkkaavaista ja huolellista keskivertokuluttajaa harhaan.